

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพปัญหาที่เรื้อรังเกี่ยวกับความไม่เสมอภาคระหว่างเพศซึ่งมีมาแต่โบราณกาล จวบจนกระทั่งปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาปัญหาของสตรีในสังคมไทยมี แนวโน้มที่สูงขึ้น วิธีการศึกษาหนึ่งที่สำคัญคือ การผลักดันให้แก้ไขบทบัญญัติทางกฎหมายเป็น หลัก เนื่องจากแนวคิดในเรื่องความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิงนั้นเป็นกระแสที่เกิดขึ้น ในช่วงที่ประชาธิปไตยเบ่งบาน ซึ่งหากพิจารณาหลักการทางประชาธิปไตยนั้นแล้วจะพบว่า ความเป็นประชาธิปไตยเป็นหลักการปกครองที่ชาติตะวันตกเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งและนำมาใช้ก่อนที่ ชาติต่างๆ ในทางตะวันออกจะนำมาลอกเลียนและพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพของบ้านเมืองใน แต่ละประเทศไม่ว่าแม้แต่ประเทศไทย ดังนั้น เมื่อประเทศไทยรับเอาแนวความคิดของ ประชาธิปไตยเข้ามาแล้ว แนวคิดและทฤษฎีของความเป็นประชาธิปไตยต่าง ๆ ย่อมต้องรับเข้ามา ด้วย ไม่ว่าจะเป็นในทฤษฎีของความเสมอภาคเท่าเทียมกันระหว่างบุคคล การรับรองสิทธิเสรีภาพ ของประชาชนในด้านต่าง ๆ และจากการศึกษาที่ผ่านมามักจะเชื่อกันว่าผู้หญิงในสังคมไทยจะอยู่ ภายใต้อำนาจของชายอยู่เสมอเนื่องจากนิสัยโดยทั่วไปของคนไทยโดยมากมักจะเชื่อในสิ่งต่าง ๆ ง่ายโดยปราศจากการวิพากษ์วิจารณ์และการศึกษาตรวจสอบที่แน่ชัดอย่างถี่ถ้วน มักจะยอมรับ เอาสิ่งที่ได้พบ ได้เห็น และเคยได้ยินมาในชีวิตตั้งแต่เกิดอย่างง่ายดาย ยอมรับภาระ หรือฐานะ หรือ กฎเกณฑ์ข้อบังคับต่าง ๆ ที่มีอยู่ก่อนโดยไม่สอบสวนทวนพยาน ไม่ศึกษาหาความจริงและเหตุผล ประกอบ ทำให้คนไทยเชื่อในสิ่งที่มีมาแต่เดิมส่งผลให้สังคมไทยยึดติดกับค่านิยมที่ว่าชายเป็นใหญ่ ดังที่มีสุภาษิตกล่าวไว้ว่า “ชายคือข้างทำหน้า หญิงคือข้างทำหลัง” หรือ “ชายข้าวเปลือก หญิง ข้าวสาร” ฯลฯ ทำให้สังคมไทยยังยึดมั่นในทัศนคติและความเชื่อที่มีอคติต่อเพศหญิง ทำให้เป็นการ ยากที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่มีมาแต่เดิมและถือเป็นอุปสรรคที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการ ได้แย่งคัดค้านเพื่อดำเนินการแก้ไขกฎหมายให้ชายและหญิงมีสิทธิที่เท่าเทียมกัน จากการศึกษา สภาพปัญหาของสตรีเท่าที่ผ่านมาจะเน้นไปในเชิงวัตถุนิยมโดยเริ่มต้นจากทฤษฎีแนวคิดเรื่อง ความเสมอภาค คือ “ความเท่าเทียมระหว่างชายและหญิง” และได้้นำความเข้าใจพื้นฐานนี้ไป พิจารณาปัญหาเกี่ยวกับสตรี ซึ่งปรากฏในด้านต่าง ๆ หนึ่งในแนวทางในการศึกษาดังกล่าวเป็น

แนวคิดที่สืบสายมาจากฝรั่ง กล่าวคือ ยึดถือว่าเป็นหลักสากล ควรยึดถือเป็นแบบอย่าง ทำให้แนวความคิดที่มีอยู่แต่เดิมมาถูกมองว่าล้าหลัง เมื่อเห็นว่าข้อใดที่สตรีไม่เหมือนกับบุรุษก็จะพิจารณาทันทีว่ามีจุดด้อยกว่าอย่างไร มิได้พิจารณาทั้งระบบ ดังนั้น ไม่ว่าจะศึกษาในด้านใดก็มีความเชื่ออยู่ก่อนแล้วว่าสตรีด้อยกว่าบุรุษ จึงก่อให้เกิดการสรุปผลไปในทางที่ว่าผู้หญิงไม่ได้รับความเท่าเทียมกับผู้ชาย

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นนั้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าเพื่อชี้ให้เห็นถึงการรับรอง "สิทธิเสรีภาพสตรีของไทย ภายใต้การปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕)" โดยมุ่งศึกษาค้นคว้าถึงบทบาทนิติของกฎหมายที่รับรองสิทธิเสรีภาพของสตรีในช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยและภายหลังจากการรับอิทธิพลจากต่างประเทศเข้ามาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) รวมถึงระบบการเมืองการปกครอง ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมในสังคมประกอบ ซึ่งจำเป็นต้องศึกษาถึงวิวัฒนาการความเป็นมาของกฎหมายไทยควบคู่ไปกับการศึกษาวิวัฒนาการของสังคมไทย ทั้งนี้เนื่องจากเราไม่สามารถแยกกฎหมายออกจากบริบททางสังคมได้ ดังคำกล่าวที่ว่า *Ubi socioetas, ibi jus* : ที่ไหนมีสังคมที่นั่นย่อมมีกฎหมาย ซึ่งหมายความว่ากฎหมายเป็นผลผลิตของสังคมนั่นเอง¹

ถึงแม้จะเป็นการศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์กฎหมายก็ตาม แต่เอกสารทางกฎหมายเหล่านั้นต่างก็แสดงให้เห็นถึงคุณค่าในทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของการรับเอาอิทธิพลของชาติตะวันตกเข้ามาในกฎหมายเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนในอดีตซึ่งมีอิทธิพลมาจนถึงปัจจุบัน และเพื่อวิเคราะห์ให้เห็นว่าสตรีไทยในอดีตมีสิทธิเสรีภาพเช่นเดียวกับเพศชายที่สำคัญยังมีส่วนช่วยในการพัฒนากฎหมายโดยเฉพาะบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญเพื่อรับรองความเสมอภาคระหว่างบุคคล หรือ การเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมเพราะเหตุแห่งความแตกต่างทางเพศด้วย

¹ Michel Miaille, *Une Introduction critique au droit*, Francois Maspero, Paris 1976 p.75, อ้างถึงใน พิรุณา ดิงศภัทย์, ผู้หญิง สังคมและกฎหมายครอบครัว ศึกษากรณีการหย่า, วารสารนิติศาสตร์ 14,1(2527),1-18.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาค้นคว้าถึงสิทธิและเสรีภาพของสตรีในบทบาทต่าง ๆ ทั้งในทางสังคมและในทางกฎหมาย ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนปลายนับแต่สมัยรัชกาลที่ 4 จนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย โดยศึกษาวิเคราะห์ถึงปัจจัยหรือเหตุอันเป็นเครื่องเสริมสร้าง หรือผลักดันให้เกิดการรับรองสิทธิเสรีภาพของสตรี
2. เพื่อศึกษาถึงพัฒนาการกฎหมายไทยสมัยใหม่ในระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ภายหลังเปิดรับอารยธรรมตะวันตก
3. เพื่อศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงของสิทธิเสรีภาพของสตรีในสังคมไทยเพื่อเป็นตัวอย่างสะท้อนถึงเอกลักษณ์ของสังคมไทยที่ยกย่องสตรี

สมมติฐานในการวิจัย

สิทธิเสรีภาพของสตรีไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานประเทศทางตะวันตกในช่วงเวลาเดียวกันนั้น ประเทศไทยได้ให้การรับรองสิทธิเสรีภาพแก่สตรีเช่นเดียวกับมาตรฐานตะวันตก แต่อย่างไรก็ดีเมื่อโลกเปลี่ยนแปลงเร็วขึ้นประเทศทางตะวันตกได้มีพัฒนาการในการรับรองสิทธิเสรีภาพของสตรีไปอย่างรวดเร็ว ทำให้สิทธิเสรีภาพของสตรีไทยได้รับผลกระทบ ประเทศไทยจึงต้องพัฒนาสิทธิเสรีภาพของสตรีให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลง

ขอบเขตของการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ต้องการศึกษาถึงการรับรองสิทธิเสรีภาพของสตรีในทางกฎหมาย ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔) จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๗) ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยเริ่มเปิด

อารยธรรมและรับแรงกดดันจากต่างชาติ เพื่อปฏิรูปประเทศให้ทัดเทียมนานาชาติ และไม่ให้ตกเป็นเมืองขึ้นของชาติใด

วิธีการศึกษาวิจัย

การค้นคว้าและวิจัยของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้ใช้แนววิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) และการวิจัยทางกฎหมาย เป็นหลัก และนำเสนอในรูปแบบของการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยใช้ข้อมูลทั้งที่เป็นเอกสารชั้นต้น และเอกสารชั้นรอง นอกจากนี้ยังมีเอกสารชั้นต้นที่ตีพิมพ์แล้ว เช่น กฎหมาย ประกาศต่าง ๆ พระราชหัตถเลขา รวมทั้งเอกสารชั้นรองได้แก่ หนังสือ วิทยานิพนธ์ บทความจากวารสาร และหนังสือพิมพ์ โดยมีแหล่งค้นคว้า คือ หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดคณะนิติศาสตร์และหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดสถาบันไทยคดีศึกษา หอสมุดคณะอักษรศาสตร์ และหอสมุดคณะนิติศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเข้าใจถึงบทบาทและสถานภาพของสตรี ซึ่งจะนำมาใช้พิจารณาประกอบการศึกษาวิเคราะห์ถึงความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยในการรับรองสิทธิเสรีภาพของสตรี
2. ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจถึงสิทธิและหน้าที่ของสตรีที่กฎหมายให้การคุ้มครองและรับรอง
3. ทำให้เกิดความเข้าใจและเห็นภาพของการเปลี่ยนแปลงระบบกฎหมายให้เป็นแบบตะวันตกอันจะส่งผลกระทบต่อสังคมไทย
4. ทำให้เข้าใจถึงวิวัฒนาการของกฎหมาย ตลอดจนขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อในทางศาสนาที่แฝงอยู่ในบทบัญญัติของกฎหมาย

5. เป็นแนวทางในการศึกษาและช่วยกระตุ้นให้ผู้สนใจให้มีการศึกษาค้นคว้าในทางประวัติศาสตร์ถึงพื้นฐานความเป็นมาของระบบกฎหมาย รวมทั้งสถานภาพทางกฎหมายของสตรีไทยในอดีต
6. เพื่อให้บุคคลในสังคมทุกเพศทุกวัย ได้เข้าใจถึงสถานะของสตรีไทยในอดีตอย่างถูกต้อง